

4. Орловська Н.А. Осудність та її види (порівняльний аналіз законодавства України та інших держав): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеса, 2001.
5. Приходько Т.М. Проблема обмеженої осудності в кримінальному праві: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2001.
6. Васильєв А.А. Проблеми осудності у кримінальному праві: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2005.
7. Дагель П.С. Учение о личности преступника в советском уголовном праве: Учеб. пособие. – Владивосток, 1970.
8. Зайцев О.В. Обмежена осудність у кримінальному праві України: Монографія. – Харків, 2007.
9. Михеев Р.И. Проблемы вменяемости и невменяемости в советском уголовном праве. – Владивосток, 1983.
10. Ситковская О.Д. Психология уголовной ответственности. – М., 1998.
11. Емельянов В.П. Преступность несовершеннолетних с психическими аномалиями. – Саратов, 1980.
12. Назаренко Г.В. Невменяемость: Уголовно-релевантные психические состояния. – СПб., 2002.
13. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.Т. Маляренка, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Х., 2004.

Надійшла до редакції 16.09.2011

КОРОТКИЙ Т.Р.,

кандидат юридичних наук, доцент
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 341.225.5/48.49 : 343.3/7

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ЗАБОРОНИ ЗАБРУДНЕННЯ МОРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Розглянуто особливості імплементації міжнародно-правової заборони забруднення морського середовища в кримінальному законодавстві України та питання вдосконалення кримінально-правової охорони морського середовища від забруднення в Україні.

Ключові слова: імплементація, кримінальна відповідальність, забруднення морського середовища.

Рассматриваются особенности имплементации международно-правового запрета загрязнения морской среды в уголовное законодательство Украины и вопросы совершенствования уголовно-правовой охраны морской среды от загрязнения в Украине.

Ключевые слова: имплементация, уголовная ответственность, загрязнение морской среды.

The article deals with the peculiarities of the implementation of international legal prohibition of marine pollution in the criminal legislation of Ukraine and the issues of improving the criminal law protection of the marine environment from pollution in Ukraine.

Keywords: implementation, criminal responsibility, marine pollution.

Імплементація міжнародно-правових норм, що стосуються заборони забруднення морського середовища, включає як адміністративно- і цивільно-правові аспекти, так і питання кримінальної відповідальності. Необхідність визначення відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням національного законодавства України в частині встановлення кримінальної відповідальності за забруднення морського середовища, визначення його ефективності є метою даної статті.

Незважаючи на те, що питанням міжнародно-правового регулювання охорони морського середовища, з одного боку, і питанням кримінально-правової охорони навколишнього середовища – з іншого, присвячена значна кількість наукових досліджень, розглянута в даній статті проблематика вивчалася у досить невеликій кількості наукових праць. До них слід віднести дослідження В. Кириленко і В. Сидорченко, А. Князькіної, Т. Короткого, О. Покрещук, Л. Сперанської.

Виходячи з цього, ми виокремили такі завдання: визначити роль інституту кримінальної відповідальності в охороні морського середовища в контексті виконання державою міжнародно-правових зобов'язань із захисту і збереження морського середовища; охарактеризувати склад злочину, передбаченого ст. 243 КК України; проаналізувати деякі положення ст. 243 КК України з приводу відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України і чинному законодавству; охарактеризувати ефективність кримінальної відповідальності за забруднення морського середовища в Україні.

1. Міжнародний характер використання Світового океану визначає необхідність як розмежування, так і оптимального сполучення заходів для запобігання забрудненню морського середовища, що повинні бути прийняті на національному і міжнародному рівнях. Національним аспектом проблеми є регламентація діяльності з охорони морського середовища морських просторів, що перебувають під суверенітетом прибережної держави, а також у межах виключної економічної зони; контроль держави прапора за дотриманням міжнародних норм і стандартів у сфері охорони морського середовища від забруднення; повноваження держави порту з контролю за дотриманням міжнародних норм і стандартів у сфері охорони морського середовища від забруднення. Важлива роль національного права в процесі реалізації міжнародних угод є загально визнаною. Тому в даний час великого практичного значення набувають проблеми взаємодії цих правових систем, у тому числі у сфері охорони морського середовища від забруднення.

Загальний підхід до проблеми ілюструє висловлення А. Фердросса, котрий зазначав, що «держави зобов'язані на основі міжнародного права переслідувати визначені неправомірні діяння, що регулюються почасти загальним міжнародним правом, а почасти міжнародними договорами» [12, с. 148]. Одним із ефективних елементів правового регулювання є встановлення відповідальності за порушення. Бо, як підкреслює професор В.М. Денисов, «міжнародне право покладає зобов'язання на держави як на корпоративний орган, а не на індивідууми чи органи, що складають державу. Громадянин зв'язаний законом своєї держави і не зобов'язаний коритися міжнародному праву, якщо право його держави не забезпечує покору його міжнародному праву, хоча держава як корпоративний орган пов'язана нормами останнього» [7, с. 7]. Приведення національного законодавства, у тому числі шляхом уведення певних заборон і кримінально-правової відповідальності за їх порушення, у відповідність до міжнародно-правових зобов'язань є обов'язком держав-учасниць конвенцій.

Це стосується й встановлення відповідальності відповідно до міжнародних зобов'язань. Як зазначав П. Казанський, «право кожної утвореної держави містить у собі кримінально-правові постанови, що стосуються різних порушень міжнародного права» [8, с. 176].

2. Заборона забруднення морського середовища сформульована в таких конвенціях, у яких бере участь Україна: Конвенції ООН з морського права 1982 р., Конвенції із запобігання забрудненню моря скиданнями відходів і інших матеріалів 1972 р., Міжнародній конвенції із запобігання забрудненню із суден 1973 р., зміненої Протоколом до неї 1978 р. (далі – МАРПОЛ-73/78), Конвенції про захист Чорного моря від забруднення 1992 р.

У Конвенції 1972 р., МАРПОЛ-73/78 і Конвенції 1992 р. встановлена пряма заборона забруднення морського середовища, а в Конвенції 1982 р. – обов'язок держав захищати і зберігати морське середовище і встановлювати закони і правила для запобігання, скорочення і збереження під контролем забруднення морського середовища і дотримуватись міжнародних правил і стандартів у цій сфері, до яких, безперечно, належать конкретні випадки заборони забруднення, встановлені іншими конвенціями. Норми Конвенції 1982 р. більшою мірою встановлюють юрисдикційні правила, але тільки в цій Конвенції йдеться про питання кримінальної відповідальності. У Конвенції 1972 р. йдеться про заборону порушення положень Конвенції й обов'язки держави вжити відповідних заходів з метою запобігання дій на порушення положень Конвенції і для покарання за такі дії. У МАРПОЛ-73/78 міститься загальна вимога встановлення санкцій за порушення Конвенції. У Конвенції 1992 р. міститься вказівка про необхідність уведення відповідальності за шкоду, завдану морському середовищу. Таким чином, жодна з розглянутих конвенцій прямо не передбачає встановлення кримінальної відповідальності за забруднення морського середовища. Проте встановлення у внутрішньодержавному праві заходів відповідальності, у тому числі і кримінальних, на підставі виконання зобов'язань за конвенцією, як це

мало місце в разі введення кримінальної відповідальності у СРСР, а також наявність відповідних зобов'язань України дозволяє відносити склад злочину, передбачений ст. 243 Кримінального кодексу України, до конвенційних злочинів.

Проаналізуємо зміст положень, які імплементують вимоги щодо заборони забруднення морського середовища зазначених конвенцій у кримінальне законодавство України.

3. Чинний Кримінальний кодекс України 2001 р. містить одну статтю, безпосередньо спрямовану на охорону морського середовища від забруднення (ст. 243 КК України) з усіх джерел.

Частина 1 ст. 243 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також за незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України чи у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів.

Таким чином, можна говорити про дві форми вчинення злочину, передбачені ч. 1 ст. 243 Кримінального кодексу України: порушення спеціальних правил, що спричинило забруднення моря шкідливими матеріалами, речовинами, а також відходами і створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, і незаконне скидання чи поховання зазначених матеріалів, речовин і відходів [11, с. 698].

Причому стосовно першої форми йдеться про відповідальність за забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України, а другої – у межах внутрішніх морських чи територіальних вод України чи у відкритому морі.

Кваліфікуючими ознаками злочину в першій і другій його формах (ч. 2 ст. 243) є спричинення загибелі або захворювання людей, масової загибелі об'єктів тваринного і рослинного світу або інших тяжких наслідків.

4. Основний безпосередній об'єкт злочину – встановлений порядок використання та охорони моря, екологічна безпека морського середовища. Додатковий об'єкт – життя та здоров'я особи, власність, інші блага.

До предмета злочину належать внутрішні морські води, територіальні води України, води виключної (морської) економічної зони України, відкрите море [11, с. 698].

Під відкритим морем автори Науково-практичного коментаря Кримінального кодексу України розуміють простір морів та океанів, який не входить у внутрішні й територіальні води України або іншої держави, на який не поширюється нічий суверенітет і використання якого регулюється міжнародно-правовими нормами [11, с. 698]. Таким чином, до відкритого моря належить і виключна (морська) економічна зона України.

Але таке визначення відкритого моря застаріло, не враховує існуючої класифікації морських просторів, виділення нової категорії – архіпелажних вод, питання юрисдикції щодо захисту і збереження морського середовища виключної економічної зони не відповідають міжнародному праву і вітчизняному законодавству. Незважаючи на відсутність визначення відкритого моря в Конвенції 1982 р., у ст. 86 цієї Конвенції зазначено, що положення Частини VII застосовуються до всіх частин моря, які не входять ні у виключну економічну зону, ані в територіальне море чи внутрішні води будь-якої держави, ані в архіпелажні води держави-архіпелагу. К. Хакапаа, розглядаючи питання юрисдикції держав у сфері захисту морського середовища від забруднення, зазначає, що відкрите море включає всі частини моря, що не входять у внутрішні води, територіальне море чи виключну економічну зону будь-якої прибережної держави чи в архіпелажні води держави-архіпелагу [13, с. 337]. Якщо звернутися до вітчизняного законодавства, то виникає колізія зі ст. 2 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України». На нашу думку, проблема полягає як у визначенні поняття відкритого моря стосовно ст. 243 КК України, так і в диспозиції аналізованої статті.

5. У ст. 243 Кримінального кодексу України йдеться про «забруднення моря», термін, що також використаний у назві статті. Море не є правовою категорією: розрізняють окремі ви-

ди морських просторів, а забрудненню піддається морське середовище.

Використання категорії «забруднення моря» не відповідає ні міжнародним нормам, ані вітчизняному законодавству, ані практиці інших держав. Загальноприйнятим є термін «забруднення морського середовища», а не «забруднення моря» [10, с. 22-26]. У п. 4 ст. 1 Конвенції 1982 р., ч. 1 ст. 2 Конвенції 1992 р. надається розгорнуте і загальноприйняте визначення терміна «забруднення морського середовища», що означає привнесення людиною, прямо чи опосередковано, речовин або енергії в морське середовище, включаючи естуарії, що призводить або може призвести до таких згубних наслідків, як шкода живим ресурсам і життю в морі, небезпека для здоров'я людини, створення перешкод для діяльності на морі, у тому числі для рибальства та інших правомірних видів використання моря, зниження якості використовуваної морської води та погіршення умов відпочинку. Частина XII Конвенції 1982 р. має назву «Захист й збереження морського середовища».

Про забруднення морського середовища йдеться у ст. 26 «Забруднення морського середовища» Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України».

Аналогічна стаття у КК РФ носить назву «Забруднення морського середовища» (ст. 252 КК РФ), а предметом є морське середовище, що охоплює внутрішні морські води, територіальне море РФ і води відкритого моря, і, відповідно, предметом є морське середовище відповідних морських просторів [14, с. 56].

Як зазначено в Науково-практичному коментарі Кримінального кодексу України, внутрішні морські води, територіальні води України, води виключної (морської) економічної зони України, відкрите море є предметом злочину [11, с. 698]. На наш погляд, предмет злочину сформульований не точно. Предметом злочину є, з урахуванням вищевикладеного, морське середовище.

8. Порушення спеціальних правил при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 243, може полягати в: 1) діях, які прямо заборонені в прибережних захисних смугах уздовж морського середовища (застосування стійких та сильнодіючих пестицидів; влаштування полігонів побутових та промислових відходів і накопичувачів стічних вод; будівництво промислових об'єктів; влаштування вигребів для накопичення господарсько-побутових, стічних вод об'ємом понад один кубічний метр на добу); 2) бездіяльності, що виявляється в невжитті водокористувачем відповідних заходів щодо запобігання забрудненню моря, зокрема скидання в море стічних вод, які містять збудників інфекційних захворювань, за обсягом скидання забруднюючих речовин перевищують гранично допустимі нормативи або містять речовини, щодо яких не встановлено гранично допустимі концентрації.

Забруднення моря, поєднане з порушенням спеціальних правил, буде мати місце і в тому разі, коли під час відпливу на прибережну смугу скидаються відходи або шкідливі речовини та матеріали, а також тоді, коли без дозволу вповноважених органів здійснюється залповий, аварійний викид шкідливих речовин у море. Матеріали і речовини визнаються шкідливими, якщо вони, потрапляючи в морське середовище, здатні завдати шкоди життю або здоров'ю особи, морській флорі та фауні, створити перешкоди для правомірного використання моря. Це можуть бути радіоактивні матеріали, господарсько-фекальні стічні води, сира нафта, рідке паливо, осади, залишки і суміші, які вміщують нафту, пестициди, солі важких металів тощо [11, с. 699].

Поняттям «відходи» охоплюються будь-які речовини, матеріали і предмети, які утворюються в процесі діяльності людини і в подальшому не використовуються за місцем утворення чи виявлення і яких власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації або видалення. При цьому радіоактивними відходами вважаються матеріальні об'єкти та субстанції, активність радіонуклідів або радіоактивне забруднення яких перевищує межі, встановлені чинними нормами, за умов, що використання цих об'єктів та субстанцій не передбачається [11, с. 754].

Для визначення злочину в його першій формі (матеріальний склад) закінченим необхідно, щоб забруднення моря створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди зонам лікування і відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря.

Злочин у другій формі, передбачений ч. 1 ст. 243 КК України, є закінченим з моменту скидання чи поховання в морі зазначених у ч. 1 ст. 243 матеріалів, речовин та відходів [11, с.

700], тобто має формальний склад.

Скидання або поховання в морі шкідливих матеріалів, речовин та відходів створює склад злочину за умови, що ці дії є незаконними, тобто здійснюються всупереч вимогам законодавства (наприклад, скидання із суден очищених господарсько-побутових стічних вод у чотиримильній зоні прибережних вод). Скиданням визнається будь-яке скидання із судна забруднюючих речовин або вод, що їх містять, включаючи витікання, злив, видалення, розлив, протікання, відкачування, виділення або спорожнення. Поховання – це складування чи закопування на морському дні в контейнері. Скидання в морі зазначених матеріалів, речовин, відходів може здійснюватись як із суден, плавучих засобів, повітряних суден, платформ, інших штучно споруджених у морі конструкцій, так і з берега (наприклад, з промислових підприємств, портів) [11, с. 699].

Формальний склад скоєння злочину за ч. 1 ст. 243 КК України у просторовому аспекті ширше матеріального складу. Тому будь-яке незаконне скидання або поховання в морі як з наземних джерел, так і з транспортних засобів або штучних конструкцій створює склад злочину незалежно від наслідків та виду забруднювача. За наявності наслідків те саме діяння кваліфікується за тією самою нормою, але як матеріальний склад, оскільки незаконне скидання або поховання є одночасно і порушенням спеціальних правил. Формальний склад скоєння злочину в разі забруднення з іноземних суден у територіальному морі суперечить п. 2 ст. 230 Конвенції 1982 р. Стосовно виключної (морської) економічної зони України виникає колізія між зазначеним формальним складом і матеріальним складом правопорушення, який передбачений у ст.ст. 17, 26 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України».

Матеріальний склад фактично має місце тільки в разі забруднення моря в межах внутрішніх морських вод чи територіального моря або в межах виключної (морської) економічної зони з наземних джерел, яке є порушенням спеціальних правил, не є скиданням або похованням і призвело до вказаних у ч. 1 ст. 243 КК України наслідків.

На нашу думку, необхідно передбачити щодо кримінальної відповідальності за забруднення тільки формальний склад злочину, однак доповнивши його вказівкою не на незаконне скидання або поховання, а на характеристику забруднювача – забруднення матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря.

9. Спеціальні правила, які порушуються при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 243, розрізняються відповідно до джерел забруднення. Спеціальні правила поширюються на судна та інші плавучі засоби, повітряні судна, платформи чи інші штучно споруджені в морі конструкції.

У міжнародних конвенціях з охорони морського середовища, як правило, існує чітка диференціація джерел забруднення, оскільки щодо суден діють спеціальні міжнародні норми. Така практика була відбита й у КК України 1960 р. Частина 1 ст. 252 КК Російської Федерації, що передбачає відповідальність за забруднення моря, чітко диференціює джерела забруднення на дві основні групи: «Забруднення морського середовища з джерел, що знаходяться на суші, або внаслідок порушення правил поховання чи скидання з транспортних засобів або побудованих у морі штучних споруд...».

На наш погляд, у ст. 243 КК України необхідна диференціація наземного (берегового) джерела забруднення морського середовища відповідно до міжнародно-правової регламентації джерел забруднення. Термін «забруднення морського середовища з джерел, розташованих на суші» затвердився в міжнародному морському праві, використовується в ряді конвенцій, у тому числі й у Конвенції ООН з морського права 1982 р., Конвенції про захист Чорного моря від забруднення 1992 р. Тому запровадження його до національного законодавства України сприятиме досягненню термінологічної єдності національно- і міжнародно-правових норм, що регламентують питання, пов'язані із запобіганням забрудненню морського середовища.

Відповідальність за зазначені дії повинна охоплювати всі розташовані на суші джерела забруднення і види останнього: забруднення неочищеними і незнешкодженими стічними водами, скиданнями чи відходами промислових, сільськогосподарських, комунальних і інших підприємств, установ і організацій. Причому ці підприємства, установи й організації повинні нести відповідальність як за прями скидання, так і за ті, котрі попадають у ріки, підземні води й інші водні джерела, що впадають у море чи з'єднуються з ним.

10. Одночасно існують і юрисдикційні проблеми кримінальної відповідальності за забруднення морського середовища, пов'язані з видом простору – внутрішні морські води і територіальне море, виключна (морська) економічна зона, відкрите море.

На нашу думку, необхідна конкретизація ст. 243 КК України стосовно видів просторів, у яких відбувається забруднення, – морського середовища в межах внутрішніх морських вод і територіального моря; у межах вод виключної (морської) економічної зони України; у відкритому морі, із вказівкою щодо забруднення морського середовища джерела забруднення – наземне джерело, та забруднення із суден і інших плавучих засобів, повітряних суден, платформ чи інших штучно споруджених у морі конструкцій або повітряних суден або, як у КК РФ, транспортних засобів чи побудованих у морі штучних споруд.

11. Стаття 243 КК України передбачає відповідальність за забруднення моря в межах виключної (морської) економічної зони, причому, з об'єктивної сторони, лише в першій формі. Однак при застосуванні цієї норми в разі забруднення моря із суден під іноземним прапором виникають деякі колізії з нормами міжнародних угод, у яких бере участь Україна.

Аналіз Частини XII «Захист і збереження морського середовища» Конвенції 1982 р. дозволяє скласти чітку картину про обсяг національної юрисдикції прибережних держав у цій сфері. Відповідно до положення Конвенції 1982 р., за порушення іноземними суднами національних законів і правил чи застосовуваних міжнародних норм і стандартів із запобігання, скорочення і збереження під контролем забруднення морського середовища, вчинених іноземними суднами як у територіальному морі, так і за його межами, може бути передбачений тільки грошовий штраф (п. 1 ст. 230).

Винятком з цього правила є випадки «навмисного і серйозного» акту забруднення територіального моря (вод) прибережної держави іноземним судном (п. 2 ст. 230). У зв'язку з цим слід звернути увагу на ряд правових норм, закріплених в українському законодавстві з питань відповідальності за забруднення морського середовища виключної (морської) економічної зони.

Відповідно до ч. 1 ст. 243 КК «відкрите море» – це простір морів і океанів, що не входить у внутрішні й територіальні води України чи іншої держави, на який не поширюється нічий суверенітет і використання якого регулюється міжнародно-правовими нормами [11, с. 698].

Отже, місце вчинення злочину, передбаченого ст. 243 Кримінального кодексу України 2001 р. (внутрішні морські й територіальні води України, виключна (морська) економічна зона і відкрите море), є важливою складовою частиною об'єктивної сторони і, на нашу думку, визначає суб'єктний склад злочину. Однак у диспозиції аналізованої статті відсутня диференціація суб'єктного складу.

Просторова сфера дії відповідної статті охоплює внутрішні морські й територіальні води України, виключну (морську) економічну зону і відкрите море без диференціації санкції за них.

У той самий час ст. 26 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону» передбачає відповідальність у вигляді штрафу за незаконне забруднення будь-яким способом морського середовища виключної (морської) економічної зони України речовинами, шкідливими для здоров'я людей чи живих ресурсів моря, або іншими відходами, матеріалами і предметами, що можуть завдати шкоди чи створити перешкоди для правомірної діяльності на морі, а також за інше порушення правил запобігання забрудненню морського середовища.

З огляду на вищевикладене, а також враховуючи те, що кримінальна відповідальність за забруднення морського середовища в межах внутрішніх морських і територіальних вод України, виключної (морської) економічної зони України застосовується у випадках забруднення як із суден під українським прапором, так і з іноземних суден, а щодо забруднення Світового океану за межами національної юрисдикції – тільки стосовно українських суден, доцільно виділити самостійну норму за забруднення морського середовища в межах виключної (морської) економічної зони України з іноземних суден, із приведенням санкцій за них у відповідність до ст. 230 Конвенції 1982 р. Щодо кримінальної відповідальності за забруднення морського середовища відкритого моря необхідно конкретизувати національну належність джерела забруднення щодо суден, приписаних до портів на території України тощо, за аналогією зі ст. 228¹ у КК УРСР у редакції від 14 жовтня 1974 р.

12. Частина 3 ст. 243 передбачає відповідальність за неповідомлення спеціально відповідальними за те особами морських та повітряних суден або інших засобів і споруд, що знахо-

дяться в морі, адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі, а в разі скидання з метою поховання – й організації, яка видає дозволи на скидання, інформації про підготовлюване або вчинене внаслідок крайньої потреби скидання чи невідворотні втрати ними в межах внутрішніх морських вод і територіальних вод України або у відкритому морі шкідливих речовин чи сумішей, що містять такі речовини понад встановленої норми, інших відходів, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди зонам лікування і відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря.

Таким чином, бездіяльність особи, спеціально відповідальної за повідомлення про скидання із суден та інших об'єктів у море забруднюючих речовин, за наявності умов, зазначених у ч. 3 ст. 243 КК України, розглядається як злочин.

Крайня потреба скидання шкідливих речовин або сумішей означає, що таке діяння вчиняється вимушено – з тим, щоб запобігти завданню іншої шкоди. Цей злочин має матеріальний склад і вважається закінченим, якщо неповідомлення відповідної інформації належним адресатам створило небезпеку для життя, здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло завдати шкоди зонам лікування і відпочинку або перешкодити іншим законним видам використання моря.

13. Окремим питанням є ефективність правового регулювання, у даному разі – застосування кримінальної відповідальності за забруднення морського середовища. Наприклад, у РФ, згідно з даними Судового департаменту при Верховному суді РФ, кількість осіб, засуджених за статтею 252 КК РФ «Забруднення морського середовища», незначна і складає: у 1998 р. і 2000 р. – по 1 особі на рік; у 2006 р. – 10 осіб; у 2007 р. – 3 особи [9, с. 109].

В Україні, відповідно до даних Єдиного державного реєстру судових рішень, за ст. 243 КК України 2 справи повернуто для проведення додаткового розслідування (справа № 11-269/2011 р., Апеляційний суд Миколаївської області; № 11-758/10 р., Апеляційний суд Миколаївської області) [15]. Таким чином, можемо констатувати низьку ефективність кримінально-правової відповідальності за забруднення моря.

Список використаної літератури:

1. Конвенция Организации Объединенных Наций по морскому праву 1982 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Конвенция про запобігання забрудненню моря скидами відходів та іншими матеріалами 1972 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 р., з поправками 1984, 1985, 1987, 1990 і 1992 р. з Протоколом 1978 року до неї [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення 1992 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
6. Уголовный кодекс Российской Федерации. – СПб., 1999.
7. Денисов В.Н. Развитие теории и практики взаимодействия международного и внутреннего права // Реализация международно-правовых норм во внутреннем праве. – К., 1992 – С. 7-24.
8. Казанский П. Введение в курс международного права. – Одесса, 1901.
9. Князькина А.К. Конвенционные преступления в уголовном праве Российской Федерации: понятие, виды, общая характеристика: Монография / Под ред. А.И. Чучаева. – М., 2010.
10. Мировой океан и международное право: Защита и сохранение морской среды. – М., 1990.
11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 4-те вид., перероб. та доп. – К., 2007.
12. Фердросс А. Международное право / Пер. с нем. Ф.А. Кублицкого, Р.Л. Нарышкиной; Под ред. и с предисл. Г.И. Тункина. – М., 1959.
13. Хакапаа К. Загрязнение морской среды и международное право / Пер. с англ. В.А. Киселева; Под ред. и со вступ. ст. А.Л. Маковского. – М., 1986.
14. Экологические преступления: Науч.-практ. пособие / А.Г. Князев, Д.Б. Чураков, А.И. Чучаев; Под ред. А.Г. Князева. – М., 2009.
15. Єдиний державний реєстр судових рішень [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://reyestr.court.gov.ua>.

Надійшла до редакції 03.10.2011

